

František Josef Studnička (1836–1903)

Rodina Studničkova

In: Martina Němcová (author): František Josef Studnička (1836–1903). (Czech). Praha: Prometheus, 1998. pp. 9–20.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/401629>

Terms of use:

© Němcová, Martina

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

RODINA STUDNIČKOVA

František Xaver Studnička

Dědečkem Františka Josefa Studničky byl Tomáš Studnička, domkář a tkadlec v Bernarticích u Bechyně. V jeho manželství s Veronikou Perkmanovou se narodily dcery Mariana a Rosalie a syn František Xaver (1802–1882).¹⁾

František Xaver navštěvoval v roce 1820 poslední třídu hlavní školy v Krumlově, později hlavní školu v Táboře, kde pak studoval i přípravný kurs pro učitele. V roce 1822 působil pět měsíců v Soběslavi jako učitelský pomocník na místě náhle zemřelého třetího učitele, v letech 1822–1824 vyučoval v Lišově u Českých Budějovic.²⁾

Dne 20. ledna 1824 přišel F. X. Studnička jako podučitel do Janova u Soběslavi, kde byla již na počátku 19. století zřízena triviální dvoutřídní škola; žáci se zde vzdělávali šest let. Po smrti učitele Jana Kopeckého byl v roce 1831 Studnička biskupskou konsistoří ustanoven učitelem. O osm let později byla potvrzena jeho definitivita. Na této škole působil až do 1. května 1871, kdy odešel do výslužby.³⁾

Ocitujme úryvek hodnocení F. X. Studničky z roku 1858:

My níže psaní tímto vyznáváme a stvrzujeme že pan František Studnička, učitel na Janovské škole, skrže třidcet čtyři leta, po ten celý čas, netoliko své povinnosti ve škole pilný a bedlivý byl a ditky v literním umění vyučoval, nýbrž také jako muž počestný, zdvořilý, tichý, strídmý a přičinlivý, a jako pravý katolický křesťan nábožný, dobrým příkladem školní mládež a ostatní osadníky k nábožnosti, mravopočestnosti a podobným dobrým ctnostem, jak na jeho osobu přináleželo, vzbuzoval a vedl ... (viz pozn. 3))

Během svého působení v Lišově se F. X. Studnička seznámil s Veronikou Hořejší (1804–1866),⁴⁾ dcerou měšťana Jana Hořejšího z Lišova a Ludmily Polenkové z Trhových Svin; Veronika se pak stala jeho ženou.⁵⁾ V tomto manželství se narodilo šest dětí, Cecilie (1832–1835), Marie (1834–1862), František Josef (1836–1903), Cecilie (1838–1880), Alois (1842–1927) a Antonie (1846–1897).⁶⁾

Po svém penzionování žil F. X. Studnička v Janově u dcery Cecilie, manželky řídicího učitele Františka Nerudy. Od září 1881 až do smrti pobýval v Jindřichově Hradci v domě svého syna Františka Josefa, kde o něho pečovala dcera Antonie. Krátce před smrtí byl rozhodnutím zemské školní rady v Táboře vyznamenán za své pedagogické zásluhy stříbrným křížem s korunou.⁷⁾

Alois Studnička o svém otci napsal:

Otec náš František vynikal mnohými vědomostmi, dobrotivostí a neobyčejnou důvěrou ve vyšší řízení. Heslem jeho bylo: Lépe křivdu snášeti, nežli ji činiti! ([7], str. 332)

Do Soběslavi chodívali jsme s otcem, kdykoli měl volný čas, neboť tu zapomínal na domácí trampoty. S otcovskou hrdostí se honosil našimi vysvědčeními, plnými výborných známek. Hrávaje o krejcary v karty, v nichž mu štěstí nepřálo, an býval roztržitý, netratil nicméně trpělivost. Usmívaje se říkával: „Třeba byl bit, jen když se peru.“ ([7], str. 352)

Můj otec náležel mezi lépe postavené učitele venkovské. ... Platu měl v Janově 220 zlatých šajnu neboli videňského čísla. ... Deputátu dostával od velkostatku v Miskovicích 12 měr žita, 1 1/2 míry pšenice, 1 1/2 míry ječmene, sud piva (214 litrů) a 6 sáhů dříví. Za děti platilo se týdně školného 3 krejcary ... platili lidé vždy za delší dobu najednou, mnozí však pro chudobu nemohli dáti nic anebo většinu ho uprosili. ... Obyčejně lidé smlouvali ... a dobrý otec popustil, co mohl ... Z celkového ročního příjmu 300 zl. šajnu musil vydržovati sedmičlennou rodinu a služku. ([7], str. 331)

Alois Studnička na mnoha místech svých pamětí popisuje povinnosti vesnického učitele v první polovině 19. století.

Za služné musil nejen vyučovati a školu řídit, nýbrž denně při mši na varhany hráti a byl-li kostel prázdný, při tom zpívati. V neděli bylo mu vésti chrámový zpěv a o svátcích hudbu. ... My jeho děti musily jsme pomáhati zpěvem a já hrou na housle. ... Žáky musil za tím účelem zdarma učiti zpěvu a hudbě, hudební nástroje bylo mu udržovati v dobrém stavu, opravovati varhany a zalapovati měchy ... Musil každý učitel polariti, aby měl dostatek mléka a vařiva. ... Malý příjem měli venkovští učitelé z prodeje inkoustu žákům. Vařili jej sami ... ([7], str. 331)

Podívejme se ještě na hodinu matematiky v triviální škole, jak ji popsal ve svých pamětech Alois Studnička.

V 1. hodině ráno byly vždy počty. Nejprve se odříkávala se všemi žáky násobilka, „jednou jedna“ zvaná, podle tištěných tabulí, na nichž jeden žák ukazoval příslušné řádky. Ač dovedl každý žák celou násobilku z paměti odříkávati, uvázli přece nedbalí každou chvíli v počítání, pamatujíce si násobky jen v tom pořádku, jak šly po sobě. Proto potřebovali mnoho času. Neboť měl-li násobiti 6 pěti, musil počítati s 6×1 jest 6, 6×2 jest 12, 6×3 jest 18, až přišel k 6×5 . Každý pilný žák vyznal se ve čtyřech početních způsobách, uměl s obyčejnými zlomky podle stručných pravidel počítati (desetinným se ještě v obecné škole neučilo) a trojčlenku, zvanou „regula de tri“, řešiti. (Určovala se nejprve hodnota jednotky.) Při odečítání říkalo se místo „nezbude nic“ „pojde“. ... Děliho se menším číslem „do většího“. Opačně nebylo možno, i napsalo se takové dělení ve způsobě zlomku, jenž se pak po možnosti krátil. Počítání „z hlavy“, na něž připadala polovice času, pěstovalo se velmi bedlivě. ([7], str. 56)

Vztahy mezi F. X. Studničkou a janovským farářem nebyly dobré. Spory a žaloby ztrpčovaly život celé Studničkovy rodiny a odrazily se na zdraví jeho manželky.

... měl farář u sebe tři velice dospělé sestry, které by byl rád zaopatřil. Jedné klestil cestu na školu janovskou, snaže se vystrnaditi našeho otce s pěti dětmi a získati pomocného učitele za ženicha. ... Poněvadž tento [otec] konal své

povinnosti řádně, užíval proti němu farář prostředků nekalých. ... podřýval jeho autoritu a dobrou pověst. ...

Štvanice tyto stály nebohou naší matku, starostlivou o naši budoucnost, rozum, čímž uvalena na celou rodinu nevýslovná muka a na nebohé mé sestry veliká práce, any musily vedle jiných starostí matku ve dne v noci hlídati, aby si v jasných okamžicích neublížila. ([7], str. 331)

Teprve v padesátých letech, kdy se žaloby faráře dostaly k biskupu Jirsíkovi do Českých Budějovic, štvanice ustaly. Biskup Jirsík nechal celý spor pečlivě vyšetřit. Ukázalo se, že učitel Studnička konal své povinnosti řádně a naopak farář měl ve své činnosti řadu nesrovnalostí. Bohužel, zdravotní stav matky se nezlepšil.

F. X. Studnička byl výborným hudebníkem, janovský chrámový zpěv byl znám v celém kraji. I své děti vedl k hudbě. Alois hrál na housle, varhany a klavír, František Josef na klavír. Alois Studnička si vzpomíná na společné zimní hry, večery i společné hudební produkce v kostele.

Večer poslouchali jsme pohádky, které nás naplňovaly radostí, byly-li veselé, šprýmovné nebo jestliže jednaly o krásných princeznách, avšak hrůzou, jestliže líčily všeliké kousky, které prováděla strašidla ... Proto jsme sedávali stlačeni na pekýlku, nad pecí a jiných vyvýšených místech, an si nikdo pro strach netroufal slézt na zem, „aby ho něco nepopadlo“. ([7], str. 90)

Z Aloisových vzpomínek je patrné, že Studničkova rodina patřila v Janově k nejvzdělanějším a nejváženějším.

... přicházeli často k otci lidé s přípisem, prosíce ho, aby jim pověděl, co v něm stojí. ... ([7], str. 299)

Nejednou žádala odrostlá děvčata na sestře [Cecilii], aby za ně napsala vzdálenému „milému“ list, ale „hodně ztuhá“, totiž důtklivě, aby to jim pohnulo. ([7], str. 57)

Učitel František Xaver Studnička musel jistě výrazně intelektuálně ovlivnit své děti, neboť František Josef i Alois se stali profesory, Cecilie působila jako učitelka ženských prací na janovské škole od roku 1850 až do svého sňatku s Františkem Nerudou a Antonie se stala učitelkou v Jindřichově Hradci.

Alois Studnička

Mladším bratrem Františka Josefa Studničky byl Alois. Narodil se 6. 2. 1842 v Janově jako páté dítě F. X. Studničky. V letech 1847–1854 navštěvoval janovskou triviální školu, kde byl veden každý půlrok ve zlaté školní knize jako pilný a slušný žák. V roce 1853 složil s výborným prospěchem zkoušky ze zpěvu v břevnovském klášteře, kde hledali nové zpěváky za byt, stravu a možnost studia. Alois však toto místo nezískal. Dokončil janovskou školu a kvůli dalšímu studiu složil o prázdninách zkoušku na německé hlavní škole v Táboře, ač německy v této době příliš dobře neuměl. Přestože jeho otec byl učitelem a němčinu ovládal, posílal Aloise na lekce němčiny k myškovickému rabinovi.

Nevelká tato obec židovská měla svou školu německou, v níž učil rabín Kornfeld, muž střední postavy, kypící zdravím, energický a dosti sečtělý. Učil pilně;

nedbalé žáky a výtržníky „řezal“ tlustou rákoskou na ruku zuřivě, koule při tom vypoulenýma velkýma očima až hrůza. Židovští rodiče však se naň proto nehněvali; spíše mu byli za to vděční. Mého otce byli by křesťanští jistě žalovali, kdyby byl tak trestal ... ([7], str. 353)

Roku 1854 byl Alois přijat (díky vysvědčení z německé hlavní školy) na nižší německou dvoutřídní reálku v Táboře.

Studium všech předmětů v německé řeči ... bylo velice namáhavé. ... všemu učiti od slova k slovu, sedajíce u knih pozdě do noci a opět záhy zrána. ... Všecka tato úmorná práce minula se však výsledkem, jestliže nám učitel nepomohl napověděním prvního slova odstavce, který se měl „odříkati“. ... Aby nebyl druhý ročník prázdný a první přeplněn repetenty, směli žáci s jednou nedostatečnou postoupiti, byli-li jinak shledáni zralými. Já jsem byl mezi nimi, protože jsem uvázl v němčině. ([7], str. 366)

Ve druhém ročníku se Alois výrazně zlepšil v němčině i v technických předmětech. Nad ostatní žáky vynikal v kreslení. Z tábořské reálky přešel na vyšší reálku v Praze; ukončil ji s výborným prospěchem. Roku 1861 vstoupil na pražskou techniku, kde se věnoval studiu deskriptivní geometrie, matematiky a fyziky; později chtěl studovat strojnictví. V roce 1862 navštívil světovou výstavu v Londýně a o rok později světovou výstavu v Hamburku a řemeslnické dílny v Berlíně. Po dvou letech studií ve špatných finančních poměrech však přijal lákavou nabídku Vojty Náprstka (1826–1894) a stal se spoluzakladatelem českého průmyslového muzea; pomáhal Náprstkovi uspořádat řadu výstav. V letech 1864–1865 připravil 95 velkých obrazů pro Náprstkovy dobročinné přednášky, kreslil též diagramy k přednáškám v Americkém klubu dam. Během této doby získal dobré znalosti angličtiny a francouzštiny, takže mohl být v roce 1865 vyslán do Anglie, Holandska a Irska; studoval tam tovární výrobu a muzejnictví, aby se připravil na vedení českého průmyslového muzea.

Na přelomu let 1866/67 začal znovu studovat (jako mimořádný student) na pražské technice, tentokrát nauku o stavbě strojů a mechanickou technologii. Zatím se však situace v Náprstkově průmyslovém muzeu změnila a proto Alois přijal na podzim roku 1867 místo technického učitele na průmyslové škole na Smíchově, kde pak působil pět let. V létě téhož roku byl vyslán Průmyslovou jednotou na světovou výstavu v Paříži, kde strávil jeden měsíc. Z Paříže odjel na krátkou návštěvu Londýna. Roku 1868 mu bylo svěřeno místo asistenta mechanické technologie na pražské technice, které však pro nedostatek financí zastával jen jeden rok. Vyučoval však ještě kreslení a měřictví na reálném gymnáziu ve Spálené ulici. V roce 1869 navštívil světovou výstavu v Amsterdamu, o níž referoval ve svých četných přednáškách. V této době se oženil s Theklou Allizarovou z Radenic (1846– ?), dcerou lékárníka Josefa Allizara a Anny Zelinkové.⁸⁾

Protože neviděl budoucnost na smíchovské průmyslové škole, rozhodl se složit zkoušku z kreslení na vyšší reálky. Vstoupil na pražskou malířskou akademii a věnoval se studiu antiky. Díky svému zaměstnání byl na akademii spíše hostem, než řádným studentem. Přesto obdržel od ředitele školy profesora Trenkwalda výborné vysvědčení. V roce 1872 se podrobil zkoušce z kreslení. Téhož

roku procestoval celou Itálii. Na podzim roku 1872 se stal profesorem mechanické technologie a kreslení na Československé obchodní akademii; působil tam dva roky. Současně řídil čtyři pokračovací nedělní školy, které zřídila Průmyslová jednota v roce 1873, navíc měl dozor nad pražskou průmyslovou školou a školou pro typografy.

V roce 1873 byl Alois vyslán pražskými záložnami na světovou výstavu do Vídně. Po svém návratu přešel jako řádný profesor kreslení a modelování na c. k. českou reálku v Ječné ulici. Roku 1881 se stal ředitelem pražské typografické školy.

V roce 1886 byl vyzván rakouským ministerstvem, aby zřídil první řemeslnou školu v Jaroměři; jako ředitel zde působil do roku 1893. Jeho škola se stala vzorovým ústavem tohoto typu, získávali zde vzdělání ostatní mistři. O tři roky později byl ministerstvem vyslán na světovou výstavu v Paříži, aby tam studoval ruční a řemeslné práce na odborných školách.

Ministr financí B. Kállay vyslal roku 1893 Aloise do Bosny a Hercegoviny, kde měl zřídit odborné školy pro truhláře, kotláře, zámečníky, kováře a jiné řemeslníky. V Sarajevu byl ředitelem odborné řemeslné školy, jejíž součástí byla kreslárna a čítárna. Roku 1908 byl na vlastní žádost penzionován. Za svého působení v Sarajevu vytvořil osnovy pro řemeslnické školy v Sarajevu, Mostaru, Celovci (Klagenfurt) a Linci.

O problémech spojených s organizací školy Alois Studnička napsal:

Místo uznání za tuto činnost dostalo se mu neslýchané pronásledování od vlády sarajevské, která nemohla snést, že byl proti její vůli jmenován a přivedl s povolením ministra celý sbor český. Byliť té doby v Bosně pronásledování všichni Čechové, jsouce v podezření, že píší do českých novin zprávy o této buršácké vládě, které o to běželo, aby si na nich schladila žáhu. ([8], str. 2)

Kromě pedagogické činnosti byla hlavním oborem Studničkovy práce činnost spisovatelská a nakladatelská v oblasti malířství a kreslířství, výstavnictví, národopisu a řemesel.

První články o nových vynálezech a šicích strojích vydával Alois v roce 1863 v Šimáčkově časopisu *Posel z Prahy*. Roku 1869 začal vydávat vlastní časopis *Listy průmyslové*. Listy však po jednom roce zanikly; později je obnovila Průmyslová jednota a nakladatel Jan Otto (1841–1916). Do tohoto časopisu napsal Alois několik desítek populárních článků. Dalším nákladným i náročným podnikem bylo vydávání bohatě ilustrovaného časopisu *Český kreslíř*. V něm Alois uveřejňoval studie o barvách, ornamentech a stínování.

Alois Studnička vydal řadu kresličských předloh a pomůcek. Jeho *Abecedy* (1877) byly první krasopisnou předlohou v Rakousku; druhé vydání (1891) schválilo ministerstvo jako povinnou předlohu pro všechny typy škol na území Rakouska.

Protože se v polovině 19. století zeměpis v Čechách učil podle špatných starých německých map, rozhodl se Alois vydat velké závěsné školní mapy (nejznámější byly: *Čechy, Morava, Slezsko, Rakouské mocnářství, Obraz zeměkoule uprostřed s Prahou, Přehledná mapa Bosny a Hercegoviny, Mapa Rakouska-*

Uherska, Mapka hvězdnatého nebe, Mapka našeho nebe s figurálními souhvězdími).

Alois Studnička stál u zrodu českého technického názvosloví v oborech truhlářství, kresličství a kovářství. Svou činností v těchto oborech přispěl k sestavení velké sbírky technických předmětů a pomůcek užívaných v různých řemeslech. Tato sbírka byla uložena ve vídeňském muzeu.

Nejvýznamnější a neznámější jeho prací je dílo *Základové krásných forem*, které vyšlo německy, francouzsky, rusky a srbochorvatsky. Některé publikace Aloise Studničky jsou uvedeny v poznámce ⁹⁾.

Alois Studnička pořádal řadu přednášek a výstav na venkově i v Praze. Celkem přednesl 210 přednášek o světových výstavách, vynálezech a malířství. Z výstav Aloise Studničky uvedme ty nejvýznamnější: Hospodářská výstava v roce 1869 v Praze v Kanálce, Školská výstava v roce 1870 v Praze, Všeobecné průmyslové výstavy v roce 1872 a 1875, Keramická 1875, Obuvnická 1877 a Etnografická výstava dr. Holuba v roce 1879. Kromě těchto velkých výstav uspořádal i vlastní výstavy menší: Výstava nových vynálezů v Táboře a Českých Budějovicích 1864, Průmyslová výstava na Smíchově 1867, Elitní výstava průmyslová v Praze 1884, poučné výstavy v Sušici, Vodňanech, Strakonici, Jindřichově Hradci a Českých Budějovicích v r. 1885, Výstava ženského evropského a asijského umění v Jaroměři v r. 1886. V roce 1880 financoval Výstavu umění děv československých, na které se podílela i jeho žena Thekla a sestra Antonie. Tato výstava informovala o českém a moravském folklóru. Studnička se tak stal jedním z prvních, kteří se národopisem a lidovým uměním zabývali.

Rozsáhlá a všestranná činnost Aloise Studničky nebyla oceněna ani v Bosně, ani v Čechách, kde po svém návratu ve dvacátých letech našeho století nenalezl žádné přátele a proto se brzy vrátil zpět do Sarajeva. Tam žil podporován svým synem Jaromírem. Zemřel 9. září 1927. O neutěšeném konci svého života krátce před smrtí napsal:

... odkázán na podporu svého syna v Sarajevu, kde dostává jako úředník 6. dietní třídy, volaný do země, o 400 dinárů měsíčně méně, nežli jeho bývalí mistři v dílnách v 10. třídě [!!! Tam ho přivedla naše slovanská vzájemnost! Neboť šel na jih z lásky, nemaje toho jako ředitel v VII. dietní třídě potřebu, těšící se přízni ministerstva i spoluobčanů.] — text umístěný v hranaté záorce však později vyškrtnul a pokračoval — a na podporu, jíž se mu několikrát dostalo z vlasti. ([8], str. 8)

Dnes je naprosto zapomenut. V *Československém biografickém slovníku* z roku 1992 uveden není.

Děti Františka Josefa Studničky

František Josef Studnička měl šest dětí, z nichž se čtyři — Bohumila, Růžena, František Karel a Ludmila — dožily dospělého věku.¹⁰⁾

Nejstarší dcerou byla Bohumila (1866–1917). Působila jako učitelka jazyků. V závěti odkázala celý svůj majetek sourozencům a vyslovila přání, aby dědici věnovali 4 000,- K na Studničkův fond.¹¹⁾

Další dvě děti, Marie (1868–1868) a Radim (1969–1870), zemřely brzy.

Druhou dcerou F. J. Studničky byla Růžena (1873–1957). Vzdělání získala na soukromé dívčí škole v Praze; ze tří sester byla zřejmě nejnadanější. Živila se jako domácí učitelka jazyků. Kromě toho byla popularizátorkou přírodních věd, zejména astronomie.¹²⁾ Stala se strážkyní odkazu Františka Josefa Studničky. Zemřela v domově důchodců v Kardašově Řečici.

Podle vzpomínek paní Týrové (neteře Františka Karla) byla ženou velmi energickou až panovačnou. Po smrti matky rozhodovala o chodu celé domácnosti. Ovlivnila život své mladší sestry Ludmily; údajně jí zabránila v sňatku.

Nejmladším dítětem F. J. Studničky byla Ludmila (1875–1957). I ona se stala soukromou učitelkou jazyků. Žila se svými sestrami v Praze v Podskalí, kam se po smrti matky Josefíny (1836–1913) přestěhovaly. Podle vyprávění paní Týrové byla domácnost sester Studničkových velmi staromódní a smutná. Ludmila byla zřejmě tichá a zcela poslouchala svoji starší sestru Růženu. Letní prázdniny trávily obě sestry v Jindřichově Hradci, kde prý na zahradě chovaly hlemýždě a papoušky. Byly podivínské a uzavřené. Ludmila zemřela v Praze měsíc před smrtí své starší sestry Růženy.

František Karel Studnička (1870–1955) byl významný český přírodovědec, histolog, embryolog a cytolog světového jména.

První vzdělání získal doma od soukromého učitele, středoškolské vzdělání na vyšším reálném gymnáziu v Praze ve Spálené ulici a na gymnáziu v Žitné ulici; roku 1889 maturoval na akademickém gymnáziu ve Štěpánské ulici. Od dětství se zajímal o fyziku, kreslení, historii a přírodní vědy.

V roce 1889 začal studovat na lékařské fakultě české univerzity v Praze, kde roku 1895 získal titul doktora všeobecného lékařství. Již v době vysokoškolských studií se zajímal o embryologii a srovnávací anatomii; tehdy začal pracovat jako dobrovolník v nově zřízeném ústavu profesora Vejvodského. V letech 1896–1898 podnikl několik cest do zahraničí. Studoval na univerzitách v Jeně, Berlíně a Vídni, pobýval v zoologické stanici v Neapoli a na biologické stanici v Bergenu. Roku 1898 podal žádost o habilitaci z histologie na pražské lékařské fakultě. Žádost byla odmítnuta díky osobním i odborným sporům profesora Vejvodského a profesora Jánošíka.¹³⁾ V září roku 1899 se F. K. Studnička stal praktikantem univerzitní knihovny. V roce 1900 se po řadě problémů habilitoval na pražské filozofické fakultě. Protože však v Praze nezískal vhodné místo, přesídlil do Brna, kde se v roce 1901 stal knihovníkem České vysoké školy technické. O rok později byl na této škole ustanoven soukromým docentem všeobecné zoologie a srovnávací anatomie.

V roce 1905 se František Karel Studnička v kostele svatého Tomáše v Brně oženil s Olgou Míšovou (1877–1967), dcerou dvorního rady při moravsko-slezském vrchním zemském soudu. V roce 1906 se jim narodila jediná dcera Olga (1906–1962), která byla profesorkou kreslení; zůstala neprovdána.

V roce 1909 byl František Karel jmenován mimořádným profesorem na České vysoké škole technické v Brně. O tři roky později se na této škole stal honorovaným docentem zoologie a nauky o živočišných látkách důležitých pro chemický průmysl.

Ihned po vzniku Československé republiky se Studnička zúčastnil práce na

zřízení druhé české univerzity. V roce 1919 byl jmenován profesorem histologie a embryologie na lékařské fakultě Masarykovy univerzity. Zde vybudoval i její histologicko-embryologický ústav. V letech 1919–1921 založil a vedl i histologicko-embryologický ústav Vysoké školy zvěrolékařské v Brně. Na Masarykově univerzitě působil až do roku 1934. V tomto roce se vrátil (po smrti profesora Otakara Srdínka) do Prahy a byl jmenován řádným profesorem histologie a embryologie na lékařské fakultě Karlovy univerzity. Současně řídil její histologicko-embryologický ústav. Krátce po příchodu do Prahy prodělal těžkou nemoc, po které následovala operace a s ní spojené pooperační komplikace. V době nacistické okupace byl zbaven možností vědecké práce. Pracoval na systematizaci svých výsledků a připravoval nové učebnice. Po válce opět publikoval. V této době však měl problémy s očima. Přesto až do smrti psal a pracoval.

Rozsáhlá činnost Františka Karla Studničky byla oceněna několika domácími i zahraničními společnostmi. V 28 letech, dne 11. 1. 1899, byl zvolen mimořádným členem Královské české společnosti nauk, v roce 1919 se stal jejím přespolečným a po návratu do Prahy v roce 1934 řádným členem. Dne 18. října 1935 byl zvolen řádným členem České akademie věd a umění. Při vzniku Československé akademie věd byl 12. 11. 1952 jmenován jedním z prvních akademiků. V roce 1951 získal státní cenu I. stupně za celoživotní vědeckou práci a za dílo *Úvod do plasmatologie*. V roce 1955 byl vyznamenán Řádem republiky, o rok později medailí J. E. Purkyně in memoriam. František Karel Studnička zemřel v Praze dne 2. srpna 1955. Pochován byl do rodinné hrobky na Olšanech.¹⁴⁾ O životě a díle Františka Karla Studničky viz [1–4], [9–10], [12–13] a [16].

Během svého života vydal František Karel Studnička téměř 400 vědeckých prací. Svou rozsáhlou činnost zahájil v roce 1888 drobnými pracemi z botaniky. Jeho zájem se brzy soustředil na morfologii živočichů, zejména na cytologii a histologii. Nové poznatky a výsledky svých výzkumů publikoval až do padesátých let samostatně i časopisecky. Práce lze rozdělit na pět hlavních skupin.

Práce z anatomie a embryologie. Jedná se hlavně o publikace z oblasti neurologie. Studnička sledoval morfologii předního mozku a mozkové kůry kranioitů, jejich centrální nervový systém i smysly. Práce z tohoto oboru nezůstaly nepovšimnuty. V 35 letech byl mladý docent vyzván, aby napsal samostatný svazek o parietálních orgánech obratlovců v mnohosvazkovém díle *Lehrbuch vergleichenden mikroskopischen Anatomie*. Do skupiny těchto publikací patří i dílo o smyslech obratlovců a neurofibrilách.

Práce z cytologie a plasmatologie. Je to nejrozsáhlejší a nejvýznamnější skupina Studničkových prací. V této oblasti dosáhl úrovně světové vědy, je prakticky považován za zakladatele exoplasmové teorie, která odvozuje základ hmoty organismu z přímé přeměny protoplasmy. Své výzkumy a teorie uložil do obrovského monografického díla *Die Organisation der lebendigen Masse*, které vyšlo v roce 1929 v Möllendorfově souboru *Die mikroskopische Anatomie des Menschen*. Později své poznatky přehledně uspořádal v díle *Úvod do plasmatologie*.

Práce z histologie a histogeneze jednotlivých tkání jsou velmi početné a různorodé. V této skupině prací se objevují pojednání o budování tkání, vaziva, chrupavek, kostí, zubů, svalů, očí, vaječných obalů aj. Zde se Studnička snažil nalézt nejpůvodnější vývojové tvary. Nejvýznamnější prací této oblasti je *Nauka o buňce a plasmatu*.

Práce z mikroskopie a mikroskopické techniky. Na základě svých dlouholetých zkušeností Studnička navrhoval zdokonalení mikroskopu i mikroskopických metod a technik. Zkonstruoval křížový a kyvadlový stolek k mikroskopu, nový systém pankratického mikroskopu a kreslení objektů. Zajímal se i o nálezy starých mikroskopů. Kromě toho navrhl konstrukci některých pomocných přístrojů pro mikroskopii a nové impregnační metody.

Práce věnované dějinám histologie celulární teorie, v nichž věnoval pozornost studiu významu Purkyňova díla. Informoval světovou vědu o životě a díle J. E. Purkyně. Obhajoval a spravedlivě posuzoval jeho prioritu v oblasti celulární teorie.

Kromě vědecké a pedagogické činnosti byl Studnička aktivně činný i jako organizátor vědeckého a kulturního života. Účastnil se četných zahraničních konferencí, důsledně a neúnavně shromažďoval odbornou literaturu, psal populární články a publikoval zprávy o věcech veřejného života v novinách a časopisech. Projevil zvláštní zájem o psaní životopisů českých biologů; jsou cenné tím, že je psal jejich současník. Roku 1893 založil se svými kolegy ještě jako student biologickou sekci Přírodovědeckého klubu v Praze. V roce 1904 se stal spoluzakladatelem Přírodovědeckého klubu v Brně a v roce 1912 se zúčastnil založení časopisu *Biologické listy*, které spoluredigoval s Eduardem Babákem. Jeho organizační činnost se uplatnila zejména na Moravě, kde se podílel na založení Biologické společnosti a Moravské přírodovědecké společnosti. V roce 1935 byl jedním ze zakladatelů Společnosti pro studium života a díla J. E. Purkyně v Praze. V letech 1937–1941 byl editorem II.–IV. svazku Purkyňových sebraných spisů; pro tento sborník v roce 1937 připravil Purkyňovu bibliografii.

Františka Karla Studničku charakterizuje ve vzpomínkách jeho žák Jan Wolf takto:

Znal jsem a byl jsem v blízkém styku s profesorem Studničkou dosti dlouho ... Jevil se mi vždy jako skromný, konciliantní, pokrokový, spravedlivý a obětavý vědecký pracovník. ... V rozporech o vědeckých názorech byl konciliantní nejen z určité osobní ušlechtilosti, nýbrž i v meritu věci. Nestranně a s opravdovou kolegiální uznával vědecké důvody těch, s nimiž vždy vědecky nesouhlasil. ... Byl pokrokový v tom smyslu, že nikdy neustrnul na starém; žádné dogma, ale věčný vědecký pokrok byl a je jeho zřejmým vyznáním víry.

Při líčení ... nelze se nezmíniti o jeho učitelské činnosti. Kládl veliký důraz na visuelní paměť studenta, hojně kreslil a proto učil dobře. ([13], str. 16)

Poznámky

- 1) František Xaver Studnička se narodil 18. 10. 1802 (viz matrika narozených Bernartice u Bechyně 5, 1765–1803, str. 323) a zemřel 25. 8. 1882 v Jindřichově Hradci na zápal plic (viz matrika zemřelých Jindřichův Hradec 59, 1877–1885, str. 188). Obě matriky jsou uloženy ve Státním oblastním archívu v Třeboni. O rodině viz [5].
- 2) Vysvědčení F. X. Studničky z hlavní školy v Táboře z roku 1821, dvě potvrzení o učitelském působení v Soběslavi (vystavené magistrátem dne 26. 8. 1822 a děkanem Antonínem Veselým dne 31. 7. 1822) a vysvědčení o působení v Lišově (vydané magistrátem dne 16. 8. 1824) jsou uložena v Praze v LA PNP ve fondu F. J. Studnička.
- 3) Ustavující dekrety jsou uloženy v Praze v LA PNP ve fondu F. J. Studnička. Zachovala se i hodnocení pedagogické činnosti F. X. Studničky z let 1826, 1843, 1853, 1854 a 1858. Všechny vyzdvihují příkladnou a svědomitou práci, která, jak se zdá, byla k naprosté spokojenosti města i školní rady. Poslední hodnocení z roku 1858 je jako jediné psáno česky.
- 4) Veronika Hořejší–Studníčková se narodila 16. 1. 1804 (viz matrika pokřtěných Lišov u Českých Budějovic 5, str. 138, Státní oblastní archív v Třeboni) a zemřela 5. 9. 1866 v Praze na plicní tuberkulózu (viz matrika zemřelých AP Z20 1864–1866, str. 449, Archív hlavního města Prahy). Dne 9. 12. 1863 byla hospitalizována v Zemském ústavu pro duševně choré v Praze, Kateřinky 460 (viz *Lékařský protokol od 1. 7. 1858 do 3. 7. 1869*, kniha VII, archív psychiatrické kliniky Praha, Kateřinská 460). Podle zápisu v lékařské knize nebyla dříve léčena, zápis neobsahuje ani diagnózu, ani jméno ošetřujícího lékaře. Chorobopis se nezachoval.
- 5) Sňatek se konal 6. 2. 1832 v Janově (viz matrika oddaných Janov 10, str. 21, Státní oblastní archív v Třeboni).
- 6) Cecilie (12. 11. 1832 – 10. 5. 1835) – viz matrika narozených Janov T V 1821–1831, str. 32, a matrika zemřelých Janov 14, str. 22, Marie (12. 8. 1834 – 28. 5. 1862) zemřela na tuberkulózu – viz matrika narozených Janov T VI 1831–1855, str. 9, a matrika zemřelých Janov 15, str. 217, František Josef (27. 6. 1836 – 21. 2. 1903) – viz matrika narozených Janov T VI 1831–1855, str. 130 (v matrice je uvedeno pouze jméno František), Cecilie (10. 9. 1838 – 21. 9. 1880) zemřela po porodu – viz matrika narozených Janov T VI 1831–1855, str. 131, a matrika zemřelých Janov 15, str. 226, Alois (6. 2. 1842 – 9. 9. 1927) – viz matrika narozených Janov T VI 1831–1855, str. 134, a Antonie (8. 5. 1846 – 18. 1. 1897), spáchala sebevraždu *následkem melancholie* – viz matrika narozených Janov T VI 1831–1855, str. 137, a matrika zemřelých Jindřichův Hradec 61, str. 55. Při studiu matrik bylo zjištěno, že svobodná Marie Studníčková měla nemanželskou dceru Petronillu (28. 5. 1855 – 17. 4. 1856) – viz příslušné matriky Janov T VI 1831–1855 a Janov T 15, str. 178 a str. 214. Všechny zmíněné matriky jsou uloženy ve Státním oblastním archívu v Třeboni.

- 7) Zmínka o tomto ocenění je v dopise F. Šandy F. J. Studničkoví z 24. 4. 1882 (LA PNP, fond F. J. Studnička).
- 8) V manželství se postupně narodily děti Alois a Thekla (zemřely v dětském věku na záškrť), synové Jaromír (působil jako knihkupec v Sarajevu), Emil (1873–1897), Miloš (1879–1956) a dcera Marie Božena (zemřela v dětském věku). Miloš byl gymnaziálním profesorem matematiky a moderních jazyků v Jelizavetgradu. Oženil se s Irenou Tobilevyčovou (1884–1955). V manželství se narodil Jiří (1905–1964) a Jan (1906–1987) – viz [6]. Jan se roku 1937 oženil s Annou Možnou (1913–1997) z Brna. Jejich dětmi jsou Mgr. Naděžda Studníčková – Malčíková (nar. 1943) a RNDr. Ivan Studnička, CSc. (nar. 1939), který vyučuje matematiku na brněnské technice.
- 9) Některé publikace Aloise Studničky:
Šicí stroje, Praha 1864.
Škola stínů, Praha 1871.
Métrické míry a váhy, Praha 1872.
Novinky z výstavy světové ve Vídni 1873, Praha 1874.
Měřičtví pro 1. tř. reálného gymnasia a reálných škol, Praha 1874.
Abecedy. Sbíрка běžných druhů písem, Praha 1877.
O slohu v průmyslu uměleckém a řemeslech výtvarných, Praha 1879.
Měřičtví pro školy průmyslové, měšťanské a pokračovací, Praha 1883.
O úpadku řemesel, Praha 1883.
Divy přírody, Praha 1908.
Krása, stud a láska v pohlavním výběru lidském, Sarajevo 1910.
Tvorstvo a člověk, Praha 1910.
Velmi bohatý přehled všech aktivit Aloise Studničky nalezneme v Ottově slovníku naučném a v [17].
- 10) Bohumila se narodila 24. 6. 1866 – viz matrika narozených JCH 205, str. 1, zemřela 17. 11. 1917. Marie se narodila 30. 7. 1868 – viz matrika narozených JCH 205, str. 86, zemřela 1. 8. 1868 – viz matrika zemřelých JCH 17, 1860–1875, str. 135. Radim–Gaudenz se narodil 7. 9. 1869 – viz matrika narozených JCH 205, str. 135, zemřel 31. 1. 1870 – viz matrika zemřelých JCH 17, 1860–1875, str. 163. František Karel se narodil 25. 11. 1870 – viz matrika narozených sv. Trojice ve Spálené ulici 1863–1877, str. 154/b, zemřel 2. 8. 1955. Růžena Limara Marie se narodila 15. 6. 1873 – viz matrika narozených sv. Trojice ve Spálené ulici 1863–1877, str. 220/b, zemřela 14. 4. 1957. Ludmila Josefa se narodila 4. 3. 1875 – viz matrika narozených sv. Trojice ve Spálené ulici 1863–1877, str. 263/b, zemřela 3. 8. 1957. Úmrtí Bohumily, Františka Karla, Růženy a Ludmily – viz parte (LA PNP Praha, fond F. K. Studnička a Oblastní archív v Jindřichově Hradci, fond KHA, kartón č. 124, F. J. Studnička) a nekrology. Všechny zmíněné matriky jsou uloženy v Archívu hlavního města Prahy.
- 11) Viz *Výroční zpráva JČM 1917–1918*, str. 3, a ČPMF 47(1918), str. 319.
- 12) Některé publikace Růženy Studníčkové:
Výhledy do světa nadzemského dle různých pramenů v šestero astronomických kauserií.

Nákladem vydavatelstva malozemědělců, Praha 1919, 32 stran.

[Knížka je věnována památce sestry Bohumily.]

Petite Grammaire complète.

Promberger, Olomouc 1922, 155 stran.

Vesmír i lidstvo a jeho kultura. Průvodce vědou a uměním.

Praha 1923, 204 stran.

[Knížka je věnována památce otce.]

Z říše stálic. Otisk z týdeníku Ohlas od Nežárky.

Tiskem A. Landfrasa syna, Jindřichův Hradec 1925, 57 stran.

[Knížka je věnována památce matky.]

- ¹³⁾ Zajímavým dokladem Studničkova neúspěšného pokusu o habilitaci je publikace *Seznam vědeckých pojednání, jež uveřejnil MUDr. František Karel Studnička*, Praha 1898, 16 stran.
- ¹⁴⁾ Olšany, hřbitov VI, odd. 10 b, č. 11. Jméno Františka Karla Studničky nese v Praze na Novém Městě ulice *Studničkova*. Vede od ulice Horské k tenisovým dvorcům, kříží se s ulicemi Hlavova a Albertov.

LITERATURA

- [1] Florian J., *Vědecká činnost prof. dra F. K. Studničky*, Časopis lékařů českých **69** (1930), 1760–1765.
- [2] Florian J., *Názory prof. Dra F. K. Studničky o stavbě těla mnohobuněčných živočichů*, Časopis lékařů českých **79** (1940), 1157–1160.
- [3] Frankenberger Z., *Prof. Dr. F. K. Studnička (25. 11. 1870 – 25. 11. 1950)*, Časopis lékařů českých **89** (1950), 1132–1133.
- [4] Frankenberger Z., *F. K. Studnička – student biolog*, Časopis lékařů českých **89** (1950), 1333–1336.
- [5] Pánek A., *Dr. František Josef Studnička. Nástin jeho života i činnosti*, ČPMF **33** (1904), 369–480, vyšlo též samostatně: JČMF, Praha 1904, stran 112.
- [6] Smiřický Z., *Mudr. Jan Studnička (30. 8. 1906 – 31. 10. 1987)*, Zpravodaj Dřevohostice (1994), 5–8.
- [7] Studnička A., *Paměti a zkušenosti ze zapadlých dob*, Zlatá Praha **37** (1920), 39–41, 56–58, 75–76, 88–90, 102–103, 122–123, 170, 202, 297–299, 311–313, 331–334, 352–353, 366–368.
- [8] Studnička A., *Životopis*, rukopis (LA PNP, fond F. K. Studnička), 8 stran.
- [9] Studnička F. K., *Paměti*, rukopis – čtvrtá verze (LA PNP, fond F. K. Studnička).
- [10] Šulc K., *K šedesátým narozeninám profesora dra F. K. Studničky*, Časopis lékařů českých **69** (1930), 1626–1627.
- [11] Velflík A., *Dějiny technického učení v Praze I, II*, Praha, 1906, 1909, 1910, 1925.
- [12] Wolf J., *Profesor Studnička sedmdesátníkem, Projev přednesený na schůzi Spolku českých lékařů v Praze dne 2. prosince 1940*, Časopis lékařů českých **79** (1940), 1153–1157.
- [13] Wolf J., *Profesor Studnička osmdesátníkem*, rukopis (Archív AV ČR, fond F. K. Studnička), 17 stran.
- [14] Zika O., *Za Aloisem Studničkou*, Národní listy **67** (1927), č. 252 z 13. 9., str. 3.
- [15] Zika O., *Bratři Studničkové*, Světozor **18** (1884), 375–376.
- [16] *Sborník prací vydaných na počest šedesátých narozenin prof. Dra F. K. Studničky*, Spisy lékařské fakulty MU, svazek 9 (1930), Brno.
- [17] Studnička A., *Aloise Studničky profesora při cís. král. české vyšší realce žádost za propůjčení stolice mechanické technologie při vysokém učení technickém v Praze*, Belmann, Praha, 1882, nákladem vlastním, nestránkováno.